

T

tabu

(polynézsky = nedotknuteľný, posvätný)

1. vznešená bytosť, nebezpečný alebo posvätný predmet u daktorých kmeňov, ktorého meno sa nesmie vysloviť zo strachu, aby sa tým neprivodilo nešťastie

2. dačo neprípustné, zakázané, nedotknuteľné, o čom sa nehovorí, posvätné z hľadiska magicko-náboženského významu. Tabu môžu byť ľudia, veci, jedlo jednanie a pod.

Slovanské tabu:

Kto napľuje do ohňa, napuchnú mu ústa.

Kto si sadne na stôl, kde sa obeduje, dostane vrede.

Kto sa rúha bohu, zlomí si nohu.

Kto zosmiešni hrbatého, škuľavého a pod., sám ohrbatie, oškuľavie atď.

Kto zabije hada, stihne ho nešťastie.

Cez zimný slnovrat sa nesmie chodiť na bosu.

Gravidná žena nesmie ubližovať (zabíjať) zvieratám, dívať sa do ohňa, na mŕtveho alebo znetvoreného človeka, pozrieť sa do studne a čerpať vodu z nej, opustiť novorodenca, najmä na poli a má zakázaný pohlavný styk. Musí sa vyhýbať nečakaným vizuálnym, čuchovým, dotykovým a chuťovým vnemom, lebo je veľmi vnímavá a odrazí sa to na zdraví dieťaťa. Ak zazrie požiar a dotkne sa rukou vlastného tela, ak sa poľka krvou alebo padne na ňu červené ovocie, dieťa bude mať na tele trvalý znak. nesmie pozrieť na mŕtveho, lebo dieťa bude žlté, nesmie pozrieť na nevládných ľudí, lebo dieťa bude slabé, nemá ísť na pohreb, lebo dieťa bude uplakané, nesmie vidieť epileptický záchvat, lebo dieťa bude choré. Pohľad na zajaca má za následok zajačí pysk, pohľad na moriak soľavosť a pod. Pohľad na zajaca môže spôsobiť nespavosť dieťaťa. Ak zabaží, môže potrať. Nesmie jesť priveľa kyslých jedál, lebo dieťa bude mrzuté, nesmie šiť, sedieť na prahu, prekračovať plot, aby jej neprirástla placenta. Nesmie priať, aby sa dieťa nezamotalo do pupočnej šnúry. Nesmie vzlykať k nebu v svätých hodinách. Tehotnú ženu nemožno prekročiť, lebo sa jej rozšíri postieľka, nesmie sa oprieť o pec, lebo by jej prirástla postieľka, nesmie ísť za kmotru, lebo jedno dieťa jej umrie. Ak si sadne na klát, do ktorého je zaťatá sekera, bude mať ťažký pôrod.

Šestonedielka ohrozuje okolie a okolie ohrozuje ju, preto nemá chodiť na návštevy ani ich prijímať. Postelnú bielizeň musí mať samostatnú a vždy čistú. Nesmie vykonávať žiadne práce, prísť do styku s prípravou potravín a krmiva, lebo sa nakazia. Kravy, ktoré podojú, stratia mlieko. Nesmie rozložiť oheň, ísť po vodu, vyjsť z dvora, pretože kde stúpi, to miesto postihne nešťastie. Pole, na ktoré stúpi, čaká živelná pohroma. Rodička nesmie 7 dní po pôrode jesť mäso a halušky, lebo by opuchla a nesmie sa česať, aby dieťa nezomrelo. Dieťa sa nesmie prekročiť, lebo nevyrastie. Prázdna kolíska sa nesmie kolísať, lebo dieťa bude trpieť nespavosťou. Kolísku s dieťaťom treba zakryť záclonou, aby ho nevyemenili nečisté sily.

Pri nove mesiaca sa nesmú strihať vlasy, aby sa nepohol *hostec* (t.j. aby nevznikla choroba Plica polonica - spltené vlasy). Nesmie sa ukazovať prstom na hviezdy, lebo keď ukáže na svoju, môže zomrieť. Ženy nesmú strácať čas tvorením kučier pred zrkadlom.

Zomrelý sa nesmie viezť cez pole, lebo toto prestane rodiť. Pri pohrebnom obrade nesmie byť v miestnosti zrkadlo, aby v ňom nebolo vidieť ducha mŕtveho.

Ako na Nový rok, tak po celý rok. Na Nový rok nesmú ženy vychádzať z domu, lebo vynesú šťastie.

Konské mäso sa nesmie jesť (prevzaté od Húnov zákaz konzumácie mäsa totemového zvierat'a), až na výnimky spojené so zvláštnymi náboženskými ceremoniami. (Hún-kún = Kumán = koniar).

Cez všetky sviatočné dni sa nesmie prať, šiť, priať, rúbať stromy, usmrcovať zvieratá, vyniesť niečo z domu, požiť ať a pod.

Na Jána sa nesmie mlátiť, lebo zrno skaza zoberie.

Na koho území si, toho boha budeš vyznávať (16.stor.)

Nebi zem, nedá ti chleba (zákaz svojvoľného udierania do zeme).

Nevykonávajú veľkú potrebu (nekakaj) tak, aby to videlo slnko, lebo sa nadtľho zamračí.

Keď ideš vybaviť dôležitú vec, nikomu sa po ceste neklaňaj.

Usmrtiť host'a je rovnaký zločin ako zabiť brata.

Nenájdeš zľutovania, keď ho niet v tebe.

Nenechávať nezakryté nádoby s vodou a jedlom, aby sa do nich nedostali nečisté sily.

V noci majú byť zastreté okná, aby zlé sily nenazerali dnu.

V pondelok : nenatierať domy, lebo sa rozmnožia šváby; nepodsypať sliepku vajcami, lebo sa vyľahnu len kohúty; nerobiť zabíjačku, lebo masť sa zhrudkovatí; nekopať studne a pivnice, aby sa nezavalili; nevyčesávať vrkoče, lebo vlasy vypadajú; nepožičiavať nič z dvora, aby sa nepokazilo; nič nekupovať, mohlo by sa to znehodnotiť; nie je vhodné začať zložité práce. žatvu, priadky, vyvárať šaty a pod. V tzv. prázdne (modré) pondelky ženy nesmeli nič robiť » *Potrimp*. Na dodržiavanie zákazov upozorňovala škrata *pondelča*.

V nedeľu sa nesmie strom vyťať.

tabunnik

chlievnik, starajúci sa o kone » *vazila*

ukraj. = pastier

tajtrlík

osoba smiešna vzhľadom, pajác, šašo

(chorv. titilin, tintilinić)

» *pimprlík*

Talaka

Toloka , bulh. tlaka, poľ. tluka

v bieloruských obyčajoch dievčina, vykonávajúca obrady na *dožinky*. V ukrajinských legendách je to ochrankyňa žatvy a iných druhov zberu, mužský princíp *Spasa*.

Slovo toloka pochádza od staroslovanského slova tľcti t.j. tľčina (čes. tlacha), čo znamená tľchuba – veľá hovoriaca osoba, hovorkyňa.

Prenesene v ruskom a ukrajinskom jazyku znamená príležitostnú výpomocnú osobu

Zemepisný názov: Talačyn – mesto v Bielorusku, Toloka – obec na Ukrajine

talasym, talason

talasumín, talasz, talson, talasam, sénkja, sénišče, dracul, drakus

gréc. telesma = obeť

v balkánskej mytológii človek, ktorý bol pri stavbe mosta, mlynu alebo pevnosti zamurovaný do základov. Stráží svoj objekt a okrikuje okoloidúcich pútnikov. Ak bola zamurovaná žena tak spevom, plačom alebo nariekaním, ak bol zamurovaný muž tak pískaním a krikom. Žije v pivnici stavby ako duch-tieň a má podobné prejavy ako *poltergeist*. Môže mať aj podobu psa alebo mačky. Môže plniť aj funkciu strážcu ukrytých pokladov. Neskôr sa obeta robila tak, že sa zmerala výška, tieň alebo stopa prvého návštevníka domu a tento údaj sa vložil do základov. Väčšinou táto osoba alebo zviera zomrelo do 40 dní po takomto úkone a jeho duša sa stala ochrancom stavby.

V bulharskej mytológii je to večne žijúci *vlakolak*.

V českej obci Horní Police bol popísaný takýto duch v cintorínskom múre v r.1703 ako duch zámockej pani Anny Polyxeny Bremerovej, ktorého nazývali Mremerfrau (Bremerova žena).

talizman

(franc., gréc., arab.) – *amulet ,apotropajan, fetiš, záštita*

magický predmet prinášajúci šťastie, či chrániaci pred nešťastím. Ako záštita pred nečistými silami sa používala lebka koňa umiestnená na žrdi v ohrade. Neskôr túto funkciu prebrala konská podkova pribitá na dvere.

» *slenkstinis*

Tamolicho, Tamo, Tama » Černobog

sanskrt. tama = tma

Tana » Diva

Tanais je pôvodné pomenovanie rieky Don.

tanec obradový

ihra, tantra

tanec vykonávaný hudobníkmi a tanečníkmi počas obradov. V slovanských tancoch je hrdé, sebavedomé držanie mužov (rovná chrbtica) a skromný nepriebojný tanec dievčat. Tancovali sa zaklínacie tance za úrodu, ochranu pred chorobami, oslavné tance a hry napr.: chorovody, pričarúvanie, fašiangy, odzemky, slovenčina, marhaňská. V ruských bylinách je špecifický tanec princeznej žabky – Vasilice Premúdrej.

Tantava

Tanta, Tantasmota

V slovinských legendách forma zjavenia alebo zvodcu, ktorý láka ľudí, aby zabúdili a už viac nevedeli lokalizovať miesto ich pobytu. Opisuje sa ako zlomyseľný tvor trápiaci ľudí. Obdoba českého *Bluda*.

Zemepisný názov: Tântava – obec v Rumunsku

Tara, Tarina

1.(rus.) *Sedava*

Tora, Tarusa

2. hindská bohyňa materského súcitu

sanskrt. târâ = spasiteľka

Zemepisný názov: Tára – mesto v Omskej oblasti Ruska, Tarusa – mesto v Kalužskej oblasti Ruska,

Taradúr

čes. Žvahlav, Tlachapoud, Hromoplkie, Žvaňhalí (v angl. originále Jabberwocky)

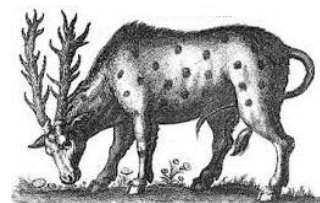
šabl'ozubí drak; postava z nezmyselnej (nonsensevej) básne, spisovateľa Lewis Carrolla v knihe : „Za zrkadlom a čo tam Alenka našla“. Je všeobecne považovaná za jednu z najlepších nezmyselných básní.

tarand

tarandus, tarandthier, reinthier, rangifer

mýtické zviera, ktoré sa malo vyskytovať na území Skýtov. Vyzeralo ako jeleň, ale zafarbenie jeho srsti sa prispôbovalo okolitej prírode.

Najskôr sa jedná o soba arktického (*Rangifer tarandus*), sfarbenie je prispôbené prostrediu, v ktorom sa pohybuje. Letná kožušina je sivá až svetlohnedá a zimná svetlosivá až biela. Vďaka tomu dokonale splyvajú s okolím. Zimný kožuch dopĺňa svetlosivá hriva.

Tarapit » *Tur*

Tarapyga, Tarapyha, Tar

v pobaltských oblastiach pomenovanie pre škandinávského boha hromu *Thora*, (*Tora*).

Tar abita = Tar pomocník

Tarch Perunovič

(s významom poručený Perúnom, poručený bohom)

býva tak nazývaný aj *Dažbog*. Jeho sestra je *Tara*.

Obyvatelia ruskej Tartárie sa považujú za ich potomkov.

Tarón

v kašubskej mytológii ničomný duch spôsobujúci rozmanité nešťastné nehody.

tartar

chorv. trtar

(gréč.= smola, *peklo*, lat. tar = decht)

podsvetie, *záhrobie*

nem. tartarový = vínny, maď. = široko otvorený

V gréckej mytológii Tartarus je podsvetie, peklo, ktoré je vzdialené ďaleko od zeme, kde boli paláce spánku, snov, noci. Miesto trestu pre duše zosnulých, ktorí tam mali platiť, za to, že urobili zle. Okolo neho bola tma v troch vrstvách, aby tam nepreniklo žiadne svetlo (čierna diera).

Symbol čiernej diery je **čierne slnko**.

Tartaro

v španielskom folklóre ľudozravný obor, pomenovanie odvodené zrejme od slova Tatár.

Tarusa, Tarusja

žena *Barmasa*. Mala biele oči.

Zemepisný názov: rieka a mesto Tarusa v Rusku

tasan, tassani, taksana

čert, ktorý bije ľudí

tasať = biť, maď. taszít = odpudzovať

V Čechách a na Morave je Tassani vládkyňa pomsty (dračica), prenasledujúca zločincov, ktorí neboli odsúdení súdmi. Poznačí im tvár uzlovým bičom. Pomenovanie však vychádza zo sanskt. slova Taksana či Takshana, čo znamená osobu, ktorá to „nareže“.

Tasmiržic

arab.tasmir = stuha,

brat *Korgoruše*, ktorý pomáha udržať oheň v krbe

Zemepisný názov: obec Smiřice v Čechách, nem. Smierschitz

Tasvirčis

lit. svirtis = páková studňa

údajné litovské božstvo studní

Tatomír

vládca mesiaca, telesnej a duševnej čulosti, syn *Svaroga* a *Belladony*, *Belbožice (Berony)*.

Býva aj posol boží.

Je ochrancom cestujúcich, pastierov, bežcov, obchodníkov, vynálezcov, drobných podvodníkov a zlodejov.

Je veľmi inteligentný, príliš úskočný a prefíkaný dobrodruh. Je večný cestovateľ po nebi. Je to stelesnený *mesiac*. Už ako malý bôžik vyšiel z kolísky a ukradol *Morene* perlu smrti. Pri tom ho pekelný pes roztrhol na 4 kusy, preto sa zjavuje na oblohe vo forme štyroch mesačných štvrtí.

Je záletný milovník, pozerá sa v noci do ženských izieb a tajne hladká spiace ženy a dievčatá. Vďaka nemu sa vytvorili najlepšie romantické diela.

Zobrazuje sa ako krásny holobriadok, obklopený blikajúcimi hviezdami s kosákom v ruke, ktorým žne nebeské zory. Zemepisný názov: Tatomír – obec v Macedónsku

tátoš

maď. paripa, česky šemík, srbsky šarac, šarec, rus. tarpan, slávny Pejko, Sivko, Burko, Beloň, Kaúrka, Kosmatuško (rus.= strapáčik), *Krilaš.*, *Chvor*

(chorv. tatoš = tajný, maď. tartošij = konské popruhy, maď. tátotszaj – s naširoko otvorenou hubou)

divotvorný bájny prorocký kôň (kobyľa) kráľovičov, ktorý sa vedel vznášať vo vzduchu ako na krídlach, prípadne mal krídla (» *Pegas*). Aby lietal, musí sa nakŕmiť vetrom (ovsom či bielym chlebom) a ohňom (červeným vínom), je vychudnutý. Svetia mu oči a z nozdier vychádza dym. Keď niekto vojde tátošovi do praveho ucha a ľavým vylezie, zmení sa na krásneho silného junáka, keď sa opačne vlezie a vylezie, bude z neho popolvár. Len vtedy nezhodí jazdca, keď ho

oširuje povrieslom. Kôň (žrebec, klusák) býva zakliaty mládenec.

V novších ruských rozprávkach sa nazýva aj *Gorbunok*.

symbolika: čierny tátoš (vránik), čierny jazdec = búrka s ľadovcom, hlad, noc

sivý tátoš (fako) = oblak so snehom; mesiac,

hnedý tátoš (Burko) = dážď

biely tátoš (jazdec) = sneh, víťazstvo, deň

(Martin chodí na bielom alebo hnedom koni)

červený tátoš (kaurka, kavurka), červený jazdec = oheň, vojna, slnko, ráno

slncový kôň = slnko (» *Apolón*)

plavý kôň = smrť

Tatra

názov pre Slovensko, Slovenské Okolie, tatranská = slovenská

Tatry sú najvyššie slovenské pohorie.

(od keltského, taran, tan(t)ran = hrom, angl. thunder)

tatrman, taterman

rus. gargulec, rypač, poľ. rzygacz

1. posmešné pomenovanie *vodníka*
2. vodník riekky Dráva

Tauals

Tawals, Tavalas

jeden z trojice poľných duchov poľskej a pruskej mytológie, zodpovedný za dozrievanie » *Polevik*. Požehnáva polia.

Tavruk » *Gagana*

Teęza (poľs..) *dúha, Raduna*

Tucza, Teęa

Zemepisný názov: Teęza obec v Poľsku

teizmus

(gréč.lat. od slova Dei = boh) deizmus

uznávanie existencie boha ako nadprirodzenej bytosti, ktorá tvorí svet a vládne mu **Teut**, Theut, Tuisto - germánsky boh. Obrazne Teutónia = Germánia (podľa SD Slavotrápsko), teutonský národ = nemecký národ.

vývoj slova: kelts. kmeň = theut – theutsch - deutsch

Boh Teut chcel Slávu za ženu, a keď mu dala košom, mudruje, ako ju urobiť otrokyňou.

Teleba (slov.) *Silván*

telepen » *nešpech*

Teljavelis, Teliavelis, Teľavel', Teľavelik, Televelis (balt.) *Svarog*

Temnava

ostrov smrti, na ktorom sa nachádza oceľová pevnosť *Černohlava*.

Obdoba s finskou mytológiou – krajina *Tuonele*.

Temnovid, Tamolicho, Poľma (temnota) » *černoboh*

tenec, tenac (bulh.) *upír*

Tenisiņš

Teniss, Tenīss, Taniss, Tanīss, Tunnis, rus. Lomonos

v lotyšskej mytológii ochranca prasiatok a chovu ošípaných, oslavoval sa 17. a 18. januára, kedy sa konávali zabíjačky. Tento deň sa považuje za **stred zimy**. V tento deň sa oslavujú aj *Lelovci* » *Polel*.

Porekadlo: Prasa na Tanisa, krava na Janisa.

V ruských zemiach ho nazývajú Lomonos a v tento deň sa vyhánajú bosorky.

Porekadlo: Prišiel Lomonos, chráň svoj nos. Lomonos ľady láme, ak nemá čo lámať, tak ich robí.

Počas kresťanstva bol prekrytý sv. Antonom a sv. Atanáziom

Tepličina (ukrajin.) *Irija*

teremtete

z maďarčiny teremtő te = stvoriteľ a ti,

v slovenčine jemná nadávka, jemné kliatie

Tesknica » luz

Tęsknica, Tesknota, *Smutnica*, Osmętnica

smrteľne nebezpečný démon, zosobnenie stavu chorobnej melanchólie a túžby. Zobrazuje sa ako bledý príznak pomaly kráčajúci so sklonenou hlavou, väčšinou na križovatkách, najčastejšie mučiaci mladé dievčatá. Objíma ich, bozkáva ich alebo kladie ťažkú ruku na srdce, kedy začnú strácať silu, dojaté tajomnou túžbou, trápi ich nespavosť, stanú sa slabými a nečinnými a nakoniec môžu aj zomrieť. Ako ochrana proti nej je umývanie sa ráno v studenej vode.

Pripomína sa 13. októbra.

Thvarog, Tvarog, Twarog (kašub.) *Svarog*

tiklis, tikli, tikla, tiknis (litov.) *hospodáriček*

tintilinić, **titilin** (chorv.) *pimprlík*

titani (gréc.)

1. staršia generácia bohov, detí zeme (Gaje) a neba (Urana), *obri*, velikáni. Bolo ich 22. Najznámejší sú *Kronos*, *Rhea*, ktorých porazil Zeus.

Údajne titani boli neandertálcia a vyhubili ich *Homo sapiens*, prípadne väčšina zahynula počas potopy a potom sa už nevedeli prispôsobiť podmienkam.

2. géniovia, ktorí vynikajú duševnými vlastnosťami, duševný obor

titilombam

jarný kolovod, palicový tanec na fašiangy *Turice*

todor, **todorac**

(pomenovanie vzniklo z gréc. Theos – dóro = boží dar t.j Božidar)

kitovras, polkan, polkôň (sansk. palakin = kôň), slovin. šent, rus. popodes, potomija

koňočlovek, kentaur, ktorý vie spievať; koňočlovek s krídlami sa nazýva *kitovras*.

Todorci patria ku krutým duchovným bytostiam. Keď prechádzajú osadami ako tajomní noční jazdci, kopytami zničia všetko, čo je im v ceste („roznesú na kopytách“). Sú obzvlášť nebezpeční pre mladé dievčatá. Škodí najmä ľuďom, ktorí pracujú cez sviatky.

Ich vodca, Veľký Todor, jazdí na bielom koni, v bielom kabáte, s kalpakom (vysokým klobúkom) a jeho tvár nie je viditeľná. Nosí v ruke reťaz a spieva. Je považovaný za jedného z najväčších démonov na Balkáne. Je ochrancom odvahy. Ženskú formu todora nazývajú aj

Muladona. Koňočlovek s jedným rohom na čele sa nazýva *konevras*.

Sviatok majú na prvú marcovú sobotu tzv. **Todorovu sobotu** prípadne v prvú marcovú nedeľu **Todorova nedeľa** (**Tudurice**), prípadne prvú sobotu a nedeľu po Popolcovej strede. Nazýva sa aj **Konský velikdeň**, kedy sa usporadúvajú dostihy, strihaním sa upravujú koňom chvosty a hrivy. Obradné jedlo je todorovská šošovicová polievka. Niekde sa oslavy robia už od pondelku a nazývajú sa **Todorov týždeň**.

Keď padne tma, počuť v diaľke dupot kopyt, z ktorého mrzne krv v žilách. V tento deň sa pečú obradné koláče v tvare konských kopyt zvané *todorhice* alebo kopytá. Časť koláčov sa dá koňom. Deti nesmú opustiť domov.

V niektorých oblastiach sa polievali polia svätenou vodou z vareného obilia a kukurice, aby sa zabezpečila úroda. Dievčatá z vareného zrna predpovedali, kto bude ich manželom.

Prekryté pravoslávny sviatkom sv. Teodorika.

Je obdobný *Divokému lovcovi*.

tokovoj (rus.) *humník*

tok = holohumnica

Zemepisný názov: Tokovoe – mokrade v Rusku

Tolistovoj

rus. toľ listovoj = krytina

vládca radosti, zrejme totožný s *Kurentom*

(pri obťažnej výslovnosti slova kryt, mohlo vzniknúť kurint)

Tomáš

deň na ktorý sa praktizovalo *chodenie s ocelou* (asi *Kovovlad*), podľa rôznych kalendárov, rôzny deň, v súčasnej dobe 7.marca. V tento deň sa nesmeli maľovať príbytky, lebo by to prinieslo choroby.

Pôvodne to bol deň *Tomerla*.

Tomerl » *Mad*

topec » *vodník*

topielec, topec, topiec, topieluch, topljak, toplica, topieň, topnik, topich, topik, topek, topilenik, topczyk, stopczyk, topienie, topel'nik, tãpielec, topec,

v ženskej forme: topielice, topielnice, topienice, utopicielki, topielczyna, topielcyna, topeleca, toneczka, topczycha, topnica,

topeľča je mláďa vodníka

Zemepisný názov: Topělec – obec a rybník v Čechách, Topiele – obec v Poľsku

Torbalan (bulh.) *Bubo*

Torka

Thorkla, Torko, Torik, Torek, Torkljo, Tvorka, Turklja, Orkla, Štorklja, Štorka, Glodež, Četrka, *Kvatrna baba*,

Torga, Wtorka, Wtora, rus. nički, nočki

slovin. terek = utorok, hinds. tarka = kolovrat,

utorková baba

bytosť v slovinskej mytológii, ochrankyňa priadok, ktorá chodí v noci priasť, ak sa nechá niť na praslici. S príchodom kresťanstva dohliada, aby sa nepriadlo 4 dni (utorok, piatok, sobotu a nedeľu – z toho torka, lebo to začína od u-torka) pred každým začínajúcim ročným obdobím – štvrt'rokom (četrtkom)– kvatrom, preto sa nazýva aj *Kvatrna baba*.

Chlapcom v týchto dňoch bolo zakázané milovať. Kto to porušil, Torka ho potrestala napr. tým, že zhasla svetlo, potrhala priadzu a pod. Alebo aj ich ohlodá do kosti, čím sa stotožňuje sa s *perechtou*. Je obdobná s lotyšskou Rīšu māte.

Zemepisný názov: Torka – obec v Slovinsku

tornik (chorv.) *chlievnik*

tornyj

Zemepisný názov: Tornik – obec v Srbsku

totem

(angl.-indián.) - kmeňový symbol národov uctievaný v náboženskej forme. Druh zvierat'a, rastliny alebo predmetu ako prapredok, pokrvný príbuzný

totemizmus (indián.-angl.) - viera v domnelých zvieracích, rastlinných a iných predkov rodovým spoločenstvom a ich uctievanie. Členovia rodu si dávali mená podľa totemu, používali totemové masky, maľovali si telá, obliekali odevy a tancovali v súlade s totemovou predstavou. Niekde stavali totemové stĺpy.

Toth, Thoth, Thowta, Tehuti, Tevtus, Djehuti, Theut, Thoyth, Thouth

(egypt. = rozvážny)

1. staroegyptský boh písma, počítania a múdrosti, aj boh mesiaca, ochranca vedy, pisárov, svätých kníh, zostavovateľ kalendára, znázorňovaný ako vták ibis alebo ako opica, totožný s *Hermesom*. Daroval Slovanom písmo a tých, čo toto písmo zavrhlí, potrestal otroctvom inej reči a vzal im kľúč vzdelanosti.

(z toho ťuťmes, ťuťmák (Thothmesu) = egypt. Thothom trpený)

V ruských zemiach ho nazývajú Az – podľa prvého písmena v abecede ale aj Už, či Az-Už.

2. maďarský názov pre preduhorských Slovanov, ktorí mali svoje vlastné písmo, neskôr ironický maďarský názov pre Slovákov, ktorí nevedeli písať

(thiod škandinávsky znamená národ napr. Švédi sami seba nazývajú Svi-thiod)

Zemepisný názov: Tóthfalu – obec v Srbsku

Trąba (poľ.) *Vichorica*

Zemepisný názov: Trąba – obec v Poľsku

tradícia

(lat.) - súhrn zvykov, názorov, spôsobov chovania vzniknutý v minulosti a zachovávané generáciami, aj keď nemajú v súčasných podmienkach reálny spoločenský význam, ľudový zvyk, obyčaj

Traja bratia » sviatky

Traja králi

zjavenie pána, epifánia

kresťanský sviatok z príležitosti návštevy Ježiša po narodení tromi kráľmi (» *jasnovidec*), podľa katolíckeho kalendára 6. januára. V tento deň sa svätí voda, soľ a krieda k používaniu na celý rok a žehnajú sa domy; katolícka cirkev ním v roku 325 prekryla pôvodný sviatok Kolied » *koleda*. Na Slovensku bolo zvykom tiež žehnať domy a aj na Veľkonočný pondelok. Posvätená krieda sa používa ako ochranný prostriedok pred bosorkami. Verilo sa, že v tento deň sa otvára nebo.

Stelesním sviatku vznikla mytologická postava sv. **Epifánia** » *Befania*.

Porekadlo: Na Tri krále, zima stále t.j. v tento deň býva tzv. Trojkráľová zima.

Tranelis

Traňalis

v litovskej mytológii škriatok pomáhajúci *domovikovi* či *kaukasovi*.

Trantária, Tramtária

1. vymyslená, neskutočná krajina, neznáme, ďaleké, zapadnuté miesto, kút zeme, kraj sveta, niekde ďaleko, aj kvet, ktorý v Trantárii rastie

poslať niekoho do Trantárie = zbaviť sa ho, poslať ho niekde ďaleko, na kraj sveta;

Je možné, že pomenovanie je odvodené od skutočného územia: Tartárie.

2. nazývala sa tak časť delty medzi Vrbnom a Hořinom v ústí Vltavy a Labe. Bolo to územie častých záplav, plné zradných piesčín, ktorých sa obávali nákladné člny plaviace sa proti prúdu Vltavy, vlečené konskými záprahmi. Zanikla regulačnými úpravami.

trapéza

jednoduchý stôl s lavicami z oboch strán používaný na hodovanie pri obradoch, máva lichobežníkový tvar

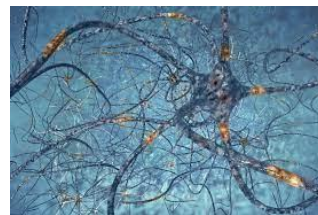
Tras, Trasovica

Zimotras, Striaš, ukraj. trjasovica, trjas, trjasavica, treseja, poľ. trzęsawica, srb. trjaseja, rus. trjasucha, cig. Šilaji

1. démon spôsobujúci zimnicu (trasavku), stelesnená choroba, trasavice » *lichoradky*

alebo odvodené tras – thras – fras

2. tras je aj jemne mletá tufa sopečného pôvodu.

Trasačka

(nem. Rüttelweibel = trasúca sa žena)

divožienka zjavujúca sa v okolí Jablonca nad Nisou, pochádzajúca z Nemecka, dobrácka ochrankyňa kraja. Zvláštna vychudnutá bytosť šedej farby, asi na lakeť vysoká. Obdarovávala pastierov, ale vedela sa aj nahnevať.

Tratitas Kirbikstu, Tratias Kirbixtu (litov. = strácajúca iskry) - dobytčí des » *Domoša*

trávovníčkovia, trávničkovia

travjanik, travnik, v ženskom rode travnica

prírodné *škriatkovia*, ktorí majú na starosti trávu

Pôvodný slovanský názov mesiaca máj je **traveň**. 32. týždeň lunárno-solárneho kalendára sa nazýva trávový (travič).

Trdoglav

v slovinskej mytológii súper *Kresnika*. Berie duše tých, čo porušili prísahu na *Velesa*.

Trebun, Trebič » *Potrimp*

Zemepisný názov: moravské mesto Třebíč

Trepalnice » *Vaisgamta*

Eňanica, Leniča

treponík – veštecká kniha, » *veštba*

Trzęsawice (poľ.)

1. *Trasačka*
2. trasovica » *bahník*
3. zemetrasenie

Treskun

Treskunec, Treskoun

vládca silného (treskúceho) mrazu. Keď je silný mráz, verí sa, že zlý Treskun bije svojim kyjakom do stromov a tieto praskajú. Niekedy varuje dedičanov pred hroziacim treskúcim mrazom. Jeho slzy sú cencúle, inovať sú jeho zamrznuté slová. Je totožný s *Mrázikom*.

Zemepisný názov: Třeskonice – obec v Čechách

Třibek

Tržibek, Trzybek, foneticky: Trshibek, Tržik, Tribik

české božstvo zastavujúce mor na hraniciach. Jeho slovinská obdoba je *Boštján*.

ale Tribek = Triboh = *Triglav* (pozn. miesto pána Boha sa vraví pána Beka)

trieba » *obeta*, trebište = obetište

Zemepisné názvy: Třebová, Třebíč, Třebesko – mestá v Čechách

Trifon Zarezanov deň, trifuncie (bulh.) *fašiangy*.

Orezan

Triglav

(Rigla),Ryglak, Trinvíť (Rinvíť), Tribog, Tribek, Trojan, Troian, Trajan, Trigelawus

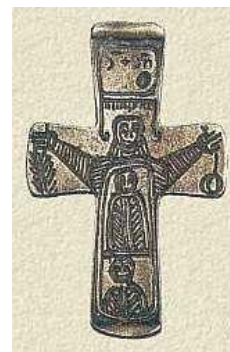

(trojhľavý či trojjediný boh), rus. trisvetlyj bog,

poľ. Trzyglów, Tryglów, Triglov, Triglau, Triglaf, litov. Kibirai, Kabiry, Triopa a možno aj *Aukštėjus*, slovin. Troglav, Triglaus,

vládca hospodárstva a obrannej vojny, svätá trojica uctievaná polabskými Slovanmi v Štetíne a Volyni. Je láskavý, nechce skazu svojich verných, chodil na čiernom koni so sedlom, ozdobeným zlatom a striebrom. Zobrazovaný je s tromi

striebornými hlavami (hlava= hœad), jedna (lietajúci had) sa prihovára vtákom na nebi a bol z nej stvorený *Belbog*; druhá (zemský had) sa prihovára ľuďom a dobytku na zemi a bol z nej zrodený *Svantovít* (*Hambog*); tretia (vodný had) sa prihovára rybám v podsvetí a bol z nej zrodený *Černobog* » *Halo*; vládca troch svetov. Ústa a oči majú hlavy prekryté zlatým pásom. Závojom zakrytá tvár značila jeho vysokú hodnotu na nebi. Obdoba *Svantovíta*. Oslavuje sa v prvú letnú nedeľu, t.j. v prvú nedeľu po 15. máji. V r. 920 sviatok prekryla cirkev *Trojičnou nedeľou*.

Obdobou Triglava v hinduizme je Trivikrama (tri kroky) ako jednota neba – zeme – podsvetia.

Triglavov vraník hral aj dôležitú veštickú úlohu. Vždy, keď Slovania zamýšľali tiahnuť na nejakú výpravu, použili koňa k vešteniu, či sa výprava vydarí alebo nie. Vzali deväť kopijí, položili ich na zem naprieč, jednu od druhej vzdialené na jeden lakeť. Potom kňaz vzal osedlaného koňa a za uzdu ho previedol trikrát cez kopije. Pokiaľ ani o jednu nezavadiť, bolo to dobré

znamenie, ak niektorou pohlol, bolo znamenie nepriaznivé. Bojovníci z každej výpravy desatinu koristi uložili do chrámu.

Triglav je zákon jednotnosti troch foriem existencie: zeme-vody-vzduchu, tela-sily-ducha, zem (zelená) – podsvetie (čierna) – nebo (biela) : javi – navi - pravi. Triglav je predkresťanskou trojicou: Svarog - Perún - Veles v Svetovidovi, nazývaný aj veľká trojica alebo „pupok sveta“. Jeho symbol je **triquetra**. Vo VK trojica Svarog – Perún – Veles sa nazýva Did – Dub – Snop.

Malé trojice (triglavy) sú 4 x 3 zverokruhové znamenia (12 archetypov - čiaroznakov). Triglav tiež predstavuje spojenie troch rozmerov času: minulosti, súčasnosti a budúcnosti ako celku.

Podľa VK bol Trojan vodca Starorusov. Tri hlavy má aj *Sudič*.

Z kozmologického hľadiska sú Tri hlavy (roky) lunárne v rámci solárneho kalendára.

» *Mitra, Trojica*

Ženský princíp Triglava je *Regla* (Triglava).

Zemepisný názov: Tríbeč – hora na Slovensku, Troglav – hora v Srbsku, Triglav (Terglav)- hora v Juhoslávii, na ktorej podľa povesti rastie triglavská ruža – nátržník lesklý (*Potentilla nitida*), ktorá všetko vylieči, a žije tam biely kamzík so zlatými rohmi - *zlatorog*; v korutánskych Alpách, vrch Triglav pri Brandenburgu a v Tetíne, Triglavov kameň v Poľsku v obci Tychowo, Trzyglów obec v Poľsku

Tri vrchy: Štátny znak Slovenska

a

Slovinska

Triňpus, Trimpus » *Potrimp*

Triopa (litov.) *Triglav*

trišna, trischna » *tryzna*

trňáček

malý chlapček (*rarášek*), guľatý a tmavomodrý, veľký ako slivka (trnka), má modré oči a čierne vlasy, chvíľu neposedí a všade kadiaľ chodí zanecháva po sebe farebné fľaky od ovocia. V novodobom spracovaní sa nazýva *šmolko*.

Trojan » *Triglav*

Zemepisný názov: Trojaný, Trojanów, Trojanowice – obce v Poľsku, Trojanovice – obec v Čechách, Trojane – obec na Slovinsku

Trojica svätá

(lat. Trinitas), trojbožie

dogma o spojení troch božských osôb otec-syn- duch v jednej osobe, ustanovená u kresťanov v r.381. Trojjediný boh.

Prebraté z božstva » *Mitra*, kde boh otec je Mithra, telo božie Kautés (život - deň) a duch boží Kautopatés (smrť - noc). Božská trojica je trojaký náhľad na jedinú skutočnosť. Symbol trojice nazývajú **triquetra**.

Svätyňa na Slovensku bola v Želiezovciach.

Božia trojica predstavuje tri formy bytia (existencie) : 1. Astrálna (pole), 2. Vecná (telo), 3. Mentálna (duša)

(posvätná mantra AVM)

prípadne tri zložky procesov: 1. tvoriaca (otec), 2. výkonná (syn), 3. riadiaca (duch)

Každá forma sa rozkladá na tri úrovne:

1. fyzická na tuhé látky, kvapaliny, plyny
2. astrálna na éterickú (vlnovú), subatomickú (nadéterickú), atomickú
3. mentálna na rozumovú (budhistickú), abstraktnú (nirvánickú), intuíciu (maháranickú)

Sv. Spiridon – divotvorec na 1. sneme v Nicei v r. 325 dokázal trojjednosť Boha tak, že vzal do ruky tehlu, a keď ju stlačil, dole vytiekla voda, hore vyšľahol plameň a v dlani mu zostala hlina. Tak dokázal, že Boh je jeden a zároveň v troch formách – troch osobách.

V hinduizme sa božská trojica nazýva *Trimurti*.

Keltského trojjediného boha tvoria:

Taranis - nebeský boh, vládca hromu (taran = hrom) a bleskov, ktorý zosiela krupobitie ničiace úrodu, zobrazoval sa s kolesom v jednej ruke a vrkočom v druhej ruke prípadne ako stĺp porážajúci draka.

Teutates - (teutat = plemeno, národ) ochranný boh, patrón vojenskej aj mierovej činnosti, sudca padlých bojovníkov, ktorý naučil ľudí remeslám a obchodu.

Esus (Hesus) - boh stromov, vetru, zodpovedá za zaistenie plodnosti a bohatstva.

Trojčná nedeľa

Trojica, Trojbožie

nedeľa nasledujúca po *Turiciach* t.j. prvá nedeľa v *Letniciach*. Čo sa v túto nedeľu podnikne, bude mať úspech, kúpené predmety budú mať väčšiu trvácnosť, lieky väčšiu účinnosť. Pôvodný slovanský obrad *kráľovničky* bol týmto sviatkom prekrytý v r.920.

Podľa bulharského bájoslovnia v Trojičnú sobotu prichádzajú duše zosnulých na tento svet. Môžu sa zjaviť v zrkadle zavesenom nad vodou alebo na hladine vody v studni.

Trot, Trut

slovin. tróta = sršeň (tróta – móra)

v slovinskej mytológii brat(spoločník) *Kresnika*, bojovník so zlatou sekerou bojujúci s okrídleným drakom a hadmi, jazdiaci na zlatom hromovom koči po oblohe ťahanom bielymi a zelenými koňmi.

Keďže Kresnik je božstvom svetla, Trot môže byť zástupcom temna, obdobný s božstvom *Poklus*. V germánskej mytológii trut je nočná mora.

Jeho meno môže byť odvodené aj zo staroslovanského tratě v zmysle bojovník alebo troiti v zmysle cestovať

Ochranný symbol pred morou sa nazýva trotamora alebo *trutamora*.

Jeho dňom je 18. február ako **Trotanov** (Trojanov) **deň** prípadne **Deň Stribogových vnukov** (Pohvizd, Kresnik, Trot).

Zemepisný názov : Trotkovo – obec a oblasť v Slovinsku, Trotoviski vrch, Trotovník obec v Slovinsku, Trotina – obec v Čechách

Trotytojas kibirkščiu (litov.) dobytčí des » *domoša*

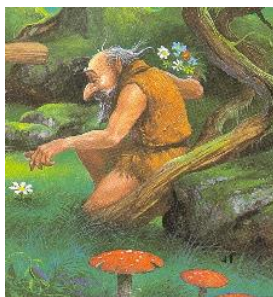
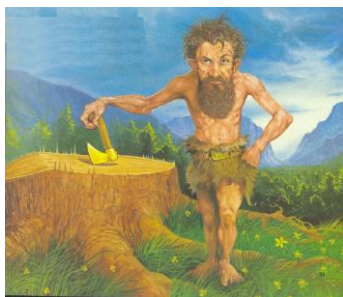
litov.= klusajúce iskry

Tritias kirbikstu, Tratitas Kirbikstu, Tratias Kirbixtu

trpaslík, trpazlík

grmeľ, krpec, krošňalec, gašparko, prmpelík, *pimprlík*, prndík, *piadimužik*, malík, palček, tajtrlík, trnož, *cvergl*, červený mužíček, liliput

poľ. krasnoludek, karzeľ, krasnal, karłem, jeniusz, podziomek, rus. karlik, litov. nykštukas, balk. patuljak, bulh. džudže, gudji, bosn. kepec, lotyš. punduris, slovin. pritlikava, ninek, nendljek, kapič, severs, stauri

človek trpasličieho vzrastu (do výšky podnožnej stoličky – trnože), stráži poklady zeme, často nosí červenú špicatú čiapku, má dlhú bradu a fúzy, dobrosrdečný *škriatok*, *ľudík*.

Na ochranu obydlia sa jeho hlinená figúrka kládla do výklenku v stene, nahradila ho soška panenky Márie.

Trpaslíci pestovali ľudkové žito (žltohlav –Trollius – od slova *troll*), z ktorého sa robil kvasený nápoj (pivo). Sú dobrými kováčmi, pekármami, krajčírmami a veštcami, pomáhajú ľuďom. Objavujú sa miznú podľa ľubovôle.

Neznášajú zvuk zvonov, s ľuďmi žili priateľsky. Predpokladá sa, že už vyhynuli.

» *ľudík*

Ženská obdoba trpaslíka v červenej čiapke je *karkulka*.

Wroclawskí trpaslíci (poľ. krasnoludki, krasnale) sú malé figúrky 20-30cm vysoké, ktoré sa prvýkrát objavili v uliciach Wroclawi v r. 2005. Odvtedy sa ich počet neustále zvyšuje a dnes sú turistickou atrakciou, najznámejší je **wroclawek**.

V Slovinsku sa jeden trpaslík volal Gugljaj (hojdavý).

Zemepisný názov: Trpaslín – vodná nádrž v Čechách, Trpasličí skála, Trpasličí jeskyne, Trpasličí kameny (Česko)

trtek, trtko

1. krpec, čo sa všade pchá; nie je duch
2. (čes.) rýchla chuťovka, maličkosť na zahryznutie, napr. k pivu alebo vínu

trtol je kuracia riť; trtáč je kostrč

Zemepisný názov: Trdkova – obec v Slovinsku

truboletka

vertljanka, vertljačka

bosorka v západnej Sibíri, ktorá opúšťa telo, zmení sa na straku, cez komín sa dostane do domu a násilne vytiahne plod z tehotnej ženy.

Duchovné zdôvodnenie potratov.

truľo

hlúpy cudzí démon, *troll*, drol, trul

Trollovia sa na Slovensku vyskytovali v časti obce Trolasky pri Leopoldove.

prenesene: hlúpy človek, chmuľo, chumaj

Trut » Trot

Zemepisný názov: Trutnov – mesto v Čechách, Trutnowy – obec v Poľsku

trutamora, trotamora

morina taca

v Slovinsku ochranný symbol proti *more* vo forme pentagramu, ktorý sa maľoval na kolísky, aby chránil deti pred morou

Trzyglów, Tryglaw (poľ.) *Triglav*

tryzna

trišna, trischna

smútočný spomienkový akt, po ktorom nasledovala hostina » *kar*

Počas tryzny si pozostali mykali vlasy.

trýzniť = mučiť

V Poľsku sa strážkyňa nebožtíkov a hrobov nazýva trišna.

V sanskrte slovo trišna znamená trojaký smäd po žítí ako koreň ľudského utrpenia: žiadostivosť, túžba a chamtivosť.

Zemepisný názov: Trizna – rieka n a Ukrajine, Triznovo – obec v Rusku

Tudurice, Todorov deň

Tudurská nedeľa, Todorova nedeľa, Bláznivá nedeľa, Suchá nedeľa, Hladná nedeľa, Kukerská nedeľa

» *Todor*

Tuga » *plačka*

(ukrajin. = úzkosť)

Zemepisný názov: Tuga – rieka v Rusku a v Poľsku

Tugarin

Tugaretin, Tatarin Zmejevič, zmejišče Tugarišče

meno *zmoka* (draka, šarkana) s papierovými krídlami, mytologizovaný obraz zlomyseľného hrdinu.

Predpokladá sa, že jeho pomenovanie je odvodené od kumánskeho chána Tugorkana, ktorý raz bol spojencom a raz nepriateľom Kyjevskej Rusi t.j. správal sa ako slizký had.

Zemepisný názov: Tugarino, Tugarinskaja – obce v Rusku

Tule

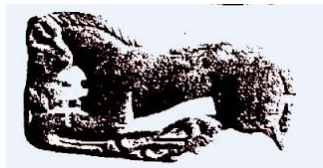
podľa niektorých ruských zdrojov tretí brat *Svarožiča* a *Dažboga*. Pomáhal bratom nosiť blesky.

tulec = puzdro na šípy, tuľajka

Zemepisný názov : ruské mesto Tula

tunsituň

mytologické čierne jednorohé zviera podobné liške, sedem stôp dlhé, ktorej v starobe rastú rybie šupiny, s býčou hlavou hltajúcou tigre, draky, krokodíly, železo a meď.

Tuonela , Tuonila, Toonela

Manala

(podobné slovenskému tónava, tóna)

vo fínskej a estónskej mytológii rieka v podsvetí, obdobná gréckej *Styx*.

Zemepisný názov: Tuonela – hora vo Fínsku

Tuoni

vo fínskej mytológii boh mŕtvych (podobné slovenskému tóni – miesto, kde nedopadajú slnečné lúče), jeho žena sa volá Tuonetar (tónodar) a bývajú v zamračenej zemi Tuonele (tónave) » *Temnava*

Tupoľa

Topoľa

pomenovanie rusadlovej kráľovnej na Ukrajine » *rusálie*.

Rusadlová kráľovná sa ozdobovala rôznymi zelenými ratolesťami : topoľom, dubom, vrbou a rôznymi kríkmi prípadne vyzerala ako krík » *krúha*.

Topoľ je v ukrajinčine ženského rodu (topoľa) a je stelesnením ženskej harmónie a mladosti, sily a krásy.

Zemepisný názov: Topola – mestá v Srbsku a Poľsku

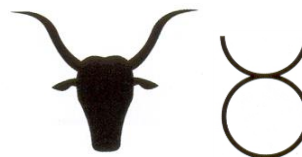
Tur

Turoň, Tudro, Turupit, Turupid, Turtupit, Tarapit, Turovít, Turivít, nesprávne Toropiec či Turpiec

lat.urus, germ. ur

vládca dobytky, stelesnenie *Roda*. Uctievanie tura nie je uctievaním boha, ale len ako symbol (totem) sily a chrabrosti. Podľa chorvátskej mytológie je synom *Velesa* (Velesov Tur = Velestur) a *Mokoši*. **Turský** (volský) **sviatok** sa nazýva u nás *kobylice*. Tur sa zobrazuje sa s tesárskou sekerou – toporom (toporcom, toporiskom, rus. topor-kolun) a so zlatým rohom. V ruských eposoch sa volá **Polechan**.

Knieža, ktorý v časoch prvej rímskej expanzie založil mesto Eturnum pri Kremnici (dnes už len obec Turová), sa volal Tur (dodnes sa blízky vrch nazýva Velestúr a okolitá oblasť sa volá Turiec). Jeho manželku nazývali **Turica**, ich synom bol *Bajan*.

Tyr (kyjak) (Tür) je škandinávsky boh vojny a sily, najsmelší boh, syn Odina, obdobný rímskemu bohovi vojny Mars. Vo fínskej mytológii Kalevala: Turso, Tursas, Turisas je morský obor, boh vojny, naproti tomu Tuur je božstvo úspechu.

Zodpovedajúce mená v iných germánskych jazykoch je gotické Teiws, starý anglický Tīw a starogermánsky Ziu a Cyo, všetky z protogermánskeho Tīwaz. Latinizovaný názov je Tius alebo Tio.

Štvrtok sa v severských jazykoch nazýva Thursday t.j. Turov deň. Od slova tur je odvodené slovo: turnaj (zápas)

tur - predchodca zuba, ktorý vyhynul v 17. storočí, podľa povestí sú tury (pratur a zubor) zakliati bohovia; tur mnohorohý je jeleň.

turi (gréc.) - vysoká úzka lebka, vežovitá lebka

thurs (lat.) gigas = obrie

thyrsus (lat.) – palička v tvare falusu

čas (obdobie) Tura = vonkajšia nepohoda

» *Turice, Veles, Dedo Turoň*

Zemepisné názvy: Turá, Turany, Turie, Turiec, Tursko, Tureň, Turnov, Turčianske Teplice, Turá Lúka, Turovec obce na Slovensku, mesto Toropec, rieka Toropa v Rusku, Tur, Turów, Turowo – obce v Poľsku

Turanek, Tarandl » *Durandl*

turan, turanka, turica (lat. Erigeron) je rastlina

Turice

(od slova tur)

litov. sekmine

Svätodušné sviatky, *Zelené sviatky*, Zelinkové sviatky, rusadlá, rosalie, *rusálie*, majáles, *májové slávnosti*

Turice (Zelené sviatky) sú od piatku 9. týždňa lunárneho kalendáru do pondelku 14. týždňa lunárneho kalendáru.

Sú to veselé a bujaré oslavy na podporu priaznivého roka, zabezpečenia vlahy poliám a lúkam. Turičný týždeň je týždeň, v ktorom je aprílový/májový spln mesiaca – 11. týždeň lunárneho kalendára. Používa sa obradná maska *tura* (zubra, pratura) aj kozy (kamzíka). Mládež volí turičného (rusadlového) kráľa (*juvenálie*), ktorého oblečú do čečiny či kroju a chodia s ním s prosbami o dary. Turičný kráľ prevezme nad obcou na celý týždeň všetku moc. Nakoniec sa slávnostne na turičnú stredú stína hus alebo kohút ako obetné zviera pre pramene. Do Turíc musia byť vyčistené všetky studničky (» *čistenie studničiek*).

10. týždeň lunárneho kalendára je Zelinkový týždeň, kedy sa zberajú a uskladňujú liečivé bylinky (zelinky), preto sa sviatky nazývajú *Zelené (Zelinkové)*. Je to oslava rastlín, zeleného zázraku planéty.

12. týždeň lunárneho kalendára je Rusadlový týždeň. Niekde si v tieto dni dievčatá ozdobili brezovú alebo vřbovú ratolesť, o ktorú chlapci zvädzali boj, až kým ju neroztrhali a jej vetvičky potom zapichovali do poľa. Rusalky sa zdržiavajú cez turičný týždeň na čistinkách a vábia mužov (*rusálie, kúpálne slávnosti*). Volí sa tiež rusadlová kráľovná. V poslednú nedeľu je rozlúčka s rusalkami (turicami), pričom obradnou maskou je *klibna*.

Rusadlá sú 40 dní po Veľkej noci t.j. týždeň pred sviatkom Ducha a boli prekryté kresťanským Nanebovstúpením Pána.

Názov rosalie je podobný obdobným starorímskym zvykom - deň ruží.

Niekedy sa rusálie zamieňajú s rozsýpaním kvetov na *Trojičnú nedeľu*, ale to sú už *Letnice*.

13. týždeň lunárneho kalendára je **Rodov týždeň**, prekrytý sviatkom *Ducha*.

Kresťanská cirkev Turice včlenila medzi svoje sviatky v r.425.

Zemepisné názvy: Tureň, Turiec, Turňa, Turia Lúka, Turá, Turany, Turovce (Slovensko), Turské pole (Čechy), priezvisko Turza

Turosik

v rusínskolitovských legendách druh lesovíka – turočloveka so žltými (zlatými) kopytkami » *čatež*. Mohol sa zjaviť ako jeleň alebo tur so zlatými rohmi a zviešť poľovníka do močiaru.

U polabských Slovanov sa nazýval *Ziksa*.

Pomocník alebo syn *Svätohora*.

túžalky

modleníčky, plačky (spevávajúce) pri pohrebe

Twerticos, Tvertikos

litovský Tvertikas = rastlina horčičník (*Erysimum*).

v starolitovskej mytológii lokálny ochranca vegetácie na brehu jazera Šarag (Sarakow) v Poľsku,

druhým strážnym božstvom bol *Guboj*.

Neslovanské

tabernákulum (lat.) - skrinka na oltári v katolíckych kostoloch na uschovávanie monstrancie a kalichov

tabličky (lat.) - súčasť odevu evanjelického kňaza

tabuový (polynéz.) - 1. vyhlásený za tabu, za posvätné, 2. taký, o ktorom sa nehovorí z dôvodov morálnych, estetických, spoločenských, 3. týkajúci sa tabu, tvoriaci tabu, majúci ráz, znaky tabu, čohosi zakázaného, neprípustného

talár (lat.) - slávnostné rúcho cirkevných hodnostárov

talmund (hebr.) - zbierka židovských náboženských a mravných zákonov

tanatos (gréc.) - protiklad medzi inštinktmi života a inštinktmi smrti

Tantalus - grécky bájoslovný kráľ potrestaný večným hladom a smädom, pričom stál v podsvetí po krk vo vode pod stromom plným ovocia

tantrizmus - indický filozoficko svetonázorový smer, podľa ktorého sa meditačnými cvičeniami získavajú mimoriadne vlastnosti, viera je zároveň vedou, no nebráni sa preberaniu cudzích myšlienok

tao (čín. = chodník, cesta) - celok bez delenia na časti. Obsahuje v sebe dva základné princípy *jang* a *jin*

taoizmus (čín.) - staré čínske náboženstvo

tarot - starodávne karty slúžiace na veštenie a predpovedanie budúcnosti

taumaturgos (gréc.) - divotvorca, čarodejník

te (čín.) - sila mysle vyrobená stavom *sin*

tedeum (lat.) - slávnostná ďakovná bohoslužba, ďakovný chválospev

telegnózia (gréc.) - schopnosť daktorých osôb poznávať predmety (udalosti) na diaľku

telekinéza » *psychokinéza*

teleológia (gréc.) - učenie, podľa ktorého celé dianie na svete je podmienené účelne pôsobiacimi silami, ktoré ho usmerňujú k vopred stanoveným určeným cieľom

telepatia (gréc.) - prenášanie myšlienok, informácií, psychických javov, na diaľku, biokomunikácia, mimozmyslové vnímanie

telepatém - telepatický signál. Telepatické spojenie sa deje pomocou energie prináležiacej iba najvyššej vyvinutej forme hmoty

teleportácia - prenos objektu či osoby na väčšie vzdialenosti v zdanlivo malej chvíli, prípadne prenos cez iné objekty

telestézia » *prútkarstvo*

templán - stredoveký rytier duchovného rádu

Tengri – (avar. = nebo) avarský boh nebies

teodícea (gréc.) - ospravedlňovanie protirečenia medzi vierou vo všemohúceho, dobrého boha a jestvovaním zla a nespravodlivosti na svete

teofóbia (gréc.) - chorobný strach z božieho trestu

teogónia (gréc.) - náboženské báje o pôvode bohov

teokrania (gréc.) - vláda duchovenstva

teológia (gréc.) - bohoslovie, vierouka, náboženské učenie snažiac sa o systematizáciu náboženských dogiem, morálky a kultu

teománia (gréc.) - chorobné náboženské blúznenie

teonymum (gréc.) – pomenovanie božstva

teosofia, teozofia (gréc.) - mystické učenie o tajomných silách v človeku a v prírode

terciár (lat.) - člen tzv. tretieho rádu daktorých katolíckych reholí

teremtette (maď) - Stvoriteľ

teurgia (gréc.) - štúdium, veda o božských silách, mágia, ktorá mala pôsobiť na božstvá, aby pomáhali alebo škodili

teurgus (gréc.) - čarodejník, kňaz

Thor, Tor (škand. = hrom) - v severskom bájosloví boh hromu, búrky, úrody a rozumu predstavovaný ako mladík s červenou bradou, syn *Odina*. Mal mlat (sekeru, budzogáň) zvaný Mjólnir (rus. molnija = blesk, poľ. Młot). V pobaltských oblastiach bol zvaný Tarapyha, Tarapyga, Tar

tiara (gréc.) - trojitá pápežská koruna

titan - obor

titanizmus (gréc.) - odboj človeka proti bohom

Tojon, Toyon – sibírsky stvoriteľ života, zobrazuje sa ako dvojhlavý orol sediaci na svetovom strome života

tomizmus (podľa Tomáša Akvinského) - učenie Tomáša Akvinského, na ktorom je založená katolícka teológia

tóra (hebr.) - zákon, 5 kníh Mojžišových, posvätná židovská literatúra vôbec

torana (ind.) - slávnostná vstupná brána do posvätných oblastí indickej dagopy alebo pagody

transcendentalizmus (lat.) - filozofický smer zaoberajúci sa nadzmyslovými, abstraktnými javmi

transcendentno (lat.) - oblasť nadzmyslových, nadprirodzených javov; to, čo leží za rozumovou a zmyslovou skúsenosťou

transmigrácia - sťahovanie duší, prechod duše z umierajúceho do inej osoby

tranz - zmenený stav vedomia, mystické pohrúženie prechádzajúce do extázy, pri ktorom subjekt stráca pojem o vlastnej identite, takže môže ním prestúpiť úplne inú identitu

Trimurti (sanskrit.) - v starohindskom náboženstve trojjediné božstvo: Brahma - stvoriteľ, Višnu - udržiavateľ, Šiva - ničiteľ » *sudičky*

trinitár (lat.) - člen mníšskej rehole, ktorá mala za úlohu vykupovať zajatých kresťanov zo saracénskeho zajatia

triód (gréc.) - v pravoslávnej cirkvi kniha na veľkonočné obdobie

tritón (gréc.) - starogrécky bôžik mora predstavovaný ako človek s rybím chvostom

troll (švéd.) - démonická bytosť, škriatok alebo obor v severskom bájosloví, je fudožravý a hlúpy, z toho slovanské *trul'o* prípadne literárne *zlobor*

Trúd, Trúdr, Thrud (staronórsky = sila) - dcéra Tora a Siv, (po rusky trud = práca)

turul - maďarský mytologický tvor, podobá sa na dravého vtáka a rôzni autori jeho výzor prirovnali k orlovi, sokolovi a jastrabovi. Podľa povesti mal ukázať cestu Maďarom do Karpatskej kotliny.

tunika (lat.) - stredoveké kniežacie alebo kňazské rúcho

Tyfón - v gréckej mytológii hrozivý netvor, ktorý vyvolával hurikány a zemetrasenie, z jeho mena vzniklo pomenovanie pre tajfún.

Tyché - podľa starogréckej mytológie bohyňa šťastnej náhody

tyran (gréc.) - násilník, stáva sa ním človek bez duše a svedomia, ktoré upísal diablovei krvou

tyrsus (gréc.) - palica ovenčená viničom a brečtanom ako symbol boha *Dionýza* » *ozembuch*